

УКРАЇНСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ЗАЛІЗНИЧНОГО ТРАНСПОРТУ

Затверджено на засіданні кафедри
«Філософії та соціології»
прот. № 1 від 03 вересня 2025 р.

Затверджено
рішенням вченої ради ННЦГО
прот. № 1 від 03 вересня 2025 р.

СИЛАБУС СОЦІОЛОГІЯ СІМ'Ї другий рівень освіти (магістр) 2025- 2026 н.р.

Команда викладачів:

Толстов Іван Вікторович (кандидат філософських наук, доцент)

Контакти: +38 (097) 53 47 031; e-mail: tolstov@kart.edu.ua

Години прийому та консультації: 14.00-15.00 (Понеділок, Середа) Zoom

Розміщення кафедри: м. Харків, майдан Фейербаха, 7, 3 корпус, 3 поверх, ауд. 319-321

Додаткові інформаційні матеріали: <http://metod.kart.edu.ua/>

Фотографії: Віталій Шептун www.Vitalius.Biz

ЧОМУ ВАЖЛИВО ВИВЧАТИ СОЦІОЛОГІЮ СІМ'Ї?

Навчальна дисципліни «Соціологія сім'ї» формує соціальні орієнтації студентів, уявлення про соціальні зв'язки і соціальний детермінізм сім'ї як важливого соціального інституту з іншими соціальними інститутами соціуму в конкретно-історичних умовах життєдіяльності.

Метою викладання навчальної дисципліни «Соціологія сім'ї» є теоретична та практична підготовка студентів, освоєння ними фундаментальних понять соціології сім'ї. Розгляд теоретичних поглядів на сімейно-шлюбні відносини, їх зміни з розвитком суспільства, процес формування, розвитку і функціонування сім'ї, її сутність як соціального інституту і малої соціальної групи

Дисципліна «Соціологія сім'ї» дає уявлення про різні сторони сімейного життя, теоретичні підходи до визначення сутності, розуміння непростих проблем сім'ї як малої соціальної групи, шляхи подолання сімейних конфліктів, тенденції розвитку сучасної сім'ї в Україні. Вивчає всю сукупність проблем, пов'язаних із шлюбно-сімейними відносинами в конкретних культурних і соціально-економічних умовах. Актуальними для соціології сім'ї є вивчення проблем зміцнення сім'ї, запобігання розлучень, виховання дітей, специфіки молодих сімей, в тому числі студентських.

Програмою дисципліни передбачено розгляд питань, що складають основу загальнотеоретичних та практичних знань: щодо історії й основних понять та категорій соціології сім'ї; вивчення сім'ї як соціального інституту та малої соціальної групи; розгляд історичного шляху сім'ї і шлюбу; класифікація

типів шлюбу та їх типологія; розкриття функцій та дисфункцій сім'ї; аналіз динаміки сім'ї та її життєвих циклів; розгляд сучасних проблем сім'ї та шлюбу; вивчення причин сімейних конфліктів та їх наслідки; розгляд причин кризи інституту сім'ї та його відродження.

Отже, від розуміння проблем, що пов'язані з життєдіяльністю сім'ї, як малої соціальної групи, так і соціального інституту, залежить стабільність суспільства в цілому. Тому курс «Соціологія сім'ї» займає важливе місце в підготовці фахівців освітнього ступеня «бакалавр»

КОМПЕТЕНТНОСТІ

КОМПЕТЕНТНОСТІ

Курс навчальної дисципліни «Соціологія сім'ї» спрямований на розвиток наступних компетентностей студентів:

1. **Загальнокультурну і ціннісно-смыслову компетентність** (розуміння морально-етичних аспектів соціологічного знання і практики при вивченні інституту сім'ї; формування та розширення світогляду області сімейно-шлюбних відносин; здатність до розуміння сутності соціальних процесів та їх впливу на тенденції розвитку сучасної сім'ї; розуміння культурно-історичних та регіональних особливостей функціонування інституту сім'ї, що склалися в Україні та за її межами; гуманістичний характер переконань, повага до людини; здатність діяти відповідально та свідомо в системі сімейно шлюбних відносин).

2. **Навчально-пізнавальну і інформаційну компетентність** (формування у студента зацікавленості про стан та перспективи розвитку соціології сім'ї; здатність аналізувати причини, динаміку соціальних процесів в сучасній сім'ї, прогнозувати їх розвиток; розвиток вмінь щодо самостійного пошуку, аналізу, структурування та відбору потрібної інформації з різних джерел; здатність використовувати практичні навички, спираючись на отримані знання; критичне ставлення до непрофесійного використання інформації, результатів досліджень).

3. **Інтегральна компетентність** - здатність розв'язувати складні спеціалізовані задачі та практичні проблеми у сфері шлюбно-сімейних відносин, що передбачає застосування певних теорій та методів збору соціологічної інформації; здатність володіння сформованими навичками розкриття структури та функцій шлюбу та сім'ї як соціальних інститутів; виявляти їх явні та латентні функції; уміння застосовувати щодо конкретних ситуацій адекватні завданням дослідження і природі об'єкта методи збору і аналізу даних, що передбачає застосування певних теорій та методів збору соціологічної інформації.

4. **Компетентність здатності ухвалювати рішення та діяти**, дотримуючись принципу неприпустимості корупції та будь-яких проявів недоброчесності.

5. **Комунікативну компетентність** (розвиток навичок презентації результатів власних теоретичних та/або практичних досліджень, вміння відстоювати власні думки та позиції, аргументувати їх, участі в групових

дискусіях та обговореннях, у досліджуваній сфері; проявляти толерантність та повагу до думок опонента тощо).

ЯК ОРГАНІЗОВАНЕ НАВЧАННЯ В МЕЖАХ НАВЧАЛЬНОГО КУРСУ «СОЦІОЛОГІЇ СІМ'Ї»

Дисципліна викладається для студентів першого рівня вищої освіти (бакалаврів) денної та заочної форм навчання

Для студентів денної форми навчання дисципліна викладається у I або II семестрі, протягом одного семестру і передбачає:

проведення 1 лекції раз у два тижні (всього 8 або 7 лекцій залежно від розкладу) і 1 практичного (семінарського) заняття раз у два тижні (всього 8 або 7 занять)

СОЦІОЛОГІЯ СІМ'Ї: ЗМІСТ КУРСУ

Змістовний модуль 1.	Змістовний модуль 2.	Змістовний модуль 3.	Змістовний модуль 4.
Соціологія сім'ї як галузь соціології. Основні соціологічні підходи до вивчення сім'ї	Типологія та характеристика сімейно-шлюбних відносин. Функції сім'ї.	Гендерні відносини та сім'я	<u>Молода сім'я</u>
Еволюція сімейних відносин в історії розвитку суспільства та особливості їх прояву в різних національних та релігійних традиціях	Основні типи шлюбної поведінки	Причини та наслідки сімейних конфліктів. Розлучення як соціальне явище	Сучасна сім'я в Україні. Тенденції розвитку інституту сім'ї

НАВЧАЛЬНО-ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН КУРСУ «СОЦІОЛОГІЯ СІМ'Ї»

**Складається з лекційних та семінарських занять.
Для груп денної повної:**

Тиждень	Кількість годин	Тема лекції	Кількість годин	Тема практичних, семінарських та лабораторних занять
1	2	Соціологія сім'ї як галузь соціології. Основні соціологічні підходи до вивчення сім'ї	2	Об'єкт і предмет соціології сім'ї . Методи соціології сім'ї. Місце соціології серед інших наук про суспільство. Сім'я у сучасних соціологічних концепціях.
2	2	Еволюція сімейних відносин в історії розвитку суспільства та особливості їх прояву в різних національних та релігійних традиціях.	2	Передумови становлення соціології сім'ї у XIX ст. Погляди Л. Моргана на рід та сім'ю. Основні етапи розвитку сім'ї. Сім'я в різних національних і релігійних традиціях світу.
3	2	Типологія та характеристика сімейно-шлюбних відносин. Функції сім'ї.	2	Форми шлюбу: поняття моногамії та полігамії. полігінія та поліандрія як різновиди полігамії. Полігамні шлюби у сучасному світі. Поняття ендегамії та екзогамії. Патріархальні, матріархальні та егалітарні сім'ї. Класифікація типів сім'ї за різними критеріями.
4	2	Основні типи шлюбної поведінки	2	Поняття дошлюбної та шлюбної поведінки. Фактори, які впливають на вибір шлюбного партнера. Репродуктивна поведінка. Проблема материнства та батьківства у соціології
6		Гендерні відносини та сім'я	2	Поняття гендер. Гендерна соціалізація. Фемінізм та мускулінність. Гендерні стереотипи. Фемінізм та гендерна нерівність. Проблема рольової диференціації в сім'ї.
7	2	Причини та наслідки сімейних конфліктів. Розлучення як соціальне явище	2	Сімейні конфлікти, їх причини та шляхи вирішення. Сімейні девіації. Проблеми насильства в сучасній сім'ї: види, причини та шляхи вирішення. Розлучення та їх причини та наслідки.
8	2	Молода сім'я	2	Молода сім'я: як об'єкт наукового аналізу та об'єкт соціальної політики. Складнощі, що виникають у молодих жінок та чоловіків у процесі поєднання сімейного життя з освітньо-професійною кар'єрою. Соціально-

				економічні та житлові проблеми молодшої сім'ї. Державна політика з підтримки молодих сімей
9	2	Сучасна сім'я в Україні. Тенденції розвитку інституту сім'ї	2	Особливості національних традицій українського суспільства та їхній вплив на формування та функціонування сім'ї. Характеристика складу і структури сім'ї в Україні. Вітчизняні соціологи про сім'ю та її майбутнє. Державна сімейна політика. Основні тенденції розвитку сучасної сім'ї.

ІНФОРМАЦІЙНІ РЕСУРСИ КУРСУ:

Інформація про курс розміщена на сайті Університету: <http://metod.kart.edu.ua/>

Інформаційні ресурси в Інтернеті:

1. Портал електронних видань Українського державного університету залізничного транспорту: <http://metod.kart.edu.ua/last>
2. Бібліотека інституту соціології НАН України: <http://i-soc.com.ua/ua/institute/lib>
3. Національна бібліотека ім. Ярослава Мудрого/ соціологічні дослідження//
<https://nlu.org.ua/article.php?id=70>
4. Національна бібліотека України ім В.І. Вернадського/ <http://nbuv.gov.ua/node/1539>
5. Бібліотека бібліотека Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна електронна бібліотека соціологічного факультету//
<http://www.sociology.kharkov.ua/index.php/ua/navchannya/elektronna-biblioteka>
6. Харківська державна наукова бібліотека ім .Г. Короленка
//<https://libenc.korolenko.kharkov.com/bibliotechna-enciklopediya.html>

ПОРЯДОК ОЦІНЮВАННЯ РЕЗУЛЬТАТІВ НАВЧАННЯ СТУДЕНТІВ З ДИСЦИПЛІНИ «СОЦІОЛОГІЯ СІМ'Ї»

Умовою ефективного засвоєння змісту дисципліни і досягнення наведених результатів (набуття необхідних компетенцій) є не тільки високопрофесійна робота викладача, а також наполеглива, цілеспрямована учбова діяльність студентів, яка включає різні форми роботи як під час аудиторних занять (лекцій і семінарів), так і самостійної підготовки.

Під час лекцій ефективності засвоєння матеріалу, що надається, сприяє не лише уважне слухання і ведення конспекту, але й також формулювання уточнюючих запитань, можливих критичних зауважень, спроби навести приклади, які б ілюстрували або, навпаки, ставили під сумнів, положення, що наводяться. Активна участь в коротких обговореннях, які зазвичай є природним елементом лекцій з психології, також є активністю, що очікується від студентів в ході вивчення ними дисципліни.

Робота на семінарських заняттях передбачає наступну активність студентів:

- підготовку доповідей і виступів на теми, означені програмою курсу;
- участь в обговоренні нагальних питань з тематики дисципліни;
- виконання письмових індивідуальних завдань (реферат, есе та ін.) в їх подальшою презентацією;

- участь в усних і письмових опитуваннях.

Контроль знань у рамках навчальної дисципліни «Соціологія сім'ї» здійснюється з урахуванням особливостей кредитно-модульної системи, відображених у Положенні про контроль та оцінювання якості знань студентів в УкрДУЗТ (<http://kart.edu.ua/images/stories/akademiya/documentu-vnz/polojennya-12-2015.pdf>).

Згідно з Положенням про впровадження кредитно-модульної системи організації навчального процесу використовується 100-бальна шкала оцінювання. При заповненні заліково-екзаменаційної відомості та залікової книжки (індивідуального навчального плану) студента, оцінка, виставлена за 100-бальною шкалою, повинна бути переведена до національної шкали (5, 4, 3,) та шкали ECTS (A, B, C, D, E)

Визначення назви за державною шкалою(оцінка)	Визначення назви за шкалою ECTS	За 100 бальною шкалою	ECTS оцінка
ВІДМІННО – 5	<u>Відмінно</u> – відмінне виконання лише з незначною кількістю помилок	90-100	A
ДОБРЕ – 4	<u>Дуже добре</u> – вище середнього рівня з кількома помилками	82-89	B
	<u>Добре</u> – в загальному правильна робота з певною кількістю грубих помилок	75-81	C
ЗАДОВІЛЬНО - 3	<u>Задовільно</u> - непогано, але зі значною кількістю недоліків	69-74	D
	<u>Достатньо</u> – виконання задовольняє мінімальні критерії	60-68	E
НЕЗАДОВІЛЬНО - 2	<u>Незадовільно</u> – потрібно попрацювати перед тим як отримати залік (без повторного вивчення модуля)	35-59	FX
	<u>Незадовільно</u> - необхідна серйозна подальша робота (повторне вивчення модуля)	<35	F

ПРИНЦИПИ ФОРМУВАННЯ ОЦІНКИ

Модульне тестування:

Оцінка формується відповідно до кількості вірних відповідей на тестові модульні питання (20 питань в тесті, кожна вірна відповідь оцінюється в 2 бали). Максимальна кількість становить 40 балів за модуль.

Поточний контроль:

Оцінка формується шляхом накопичення студентами балів за наступні види роботи і активності:

- відвідування лекцій (бали нараховуються в залежності від кількості відвідуваних лекцій, максимальна сума становить 10 балів; у разі пропуску більше, ніж 50% лекцій, бали не нараховуються);
- наявність і повнота конспекту лекцій і тем, що виносяться на самостійний розгляд (максимальна сума балів – 10);
- доповіді на семінарських заняттях – передбачає розгорнуте усне викладення теоретичного матеріалу з конкретного питання, демонстрацію розуміння змісту процесів, які розглядаються, самостійні висновки і рекомендації; відповіді на питання викладача і інших студентів – учасників семінару (максимальна кількість балів - 10 (мінімум 1 доповідь впродовж 1го модуля (двох змістовних модулів)));
- повідомлення на семінарських заняттях – передбачають коротке але цілісне і завершене інформування про конкретний феномен, особливість, наведення прикладу тощо (максимальна кількість балів - 10 (у разі мінімум по 1му повідомленню – на кожному семінарі впродовж модуля (двох змістовних модулів)));
- участь в обговореннях, усних опитуваннях, доповнення повідомлень і доповідей максимальна кількість балів - 8 (залежно від загального рівня

активності, залученості, якості відповідей і виконання завдань впродовж модуля (двох змістовних модулів)).

- ,написання реферативних робіт та/або есе з подальшою презентацією їх результатів, індивідуальних завдань (максимальна кількість балів - 12 (залежно від якості виконання завдання та презентації впродовж модуля (двох змістовних модулів))).

Залік:

Студент отримує залік за результатами модульного 1-го та 2-го контролю шляхом накопичення балів. Максимальна кількість балів, яку може отримати студент становить 100 (до 60 балів поточного контролю та до 40 балів за модульне тестування). Середнє арифметичне суми модульних оцінок складає заліковий бал. Якщо студент не погоджується із запропонованими балами (у разі отримання оцінки на рівні В або D за шкалою ECTS), він може підвищити їх на **заліку**, відповівши на **питання** з наведеного нижче списку:

ОЧІКУВАНІ РЕЗУЛЬТАТИ НАВЧАННЯ

В ході навчального курсу студенти суттєво розвинуть власні знатності

- вміти науково осмислювати складні явища та процеси суспільного життя, свідомо орієнтуватись в соціологічних теоріях;
- здійснювати соціальний контроль, що виявляється у критичному ставленні до явищ дійсності;
- вміти відстоювати та аргументувати власну позицію щодо досліджуваних питань;
- мати змогу прогнозувати тенденції розвитку соціальних процесів у майбутньому;
- здійснювати особистісне самовдосконалення, вміти адаптуватися до нових соціальних умов в різних сферах життя;
- мати навички управління комплексними діями або проектами при розв'язанні складних проблем у професійній діяльності в галузі обраної спеціалізації та нести відповідальність за прийняття рішень у непередбачуваних умовах дотримуючись принципу неприпустимості корупції та будь-яких проявів недоброчесності.

КОДЕКС АКАДЕМІЧНОЇ ДОБРОЧЕСНОСТІ

Порушення Кодексу академічної доброчесності Українського державного університету залізничного транспорту є серйозним порушенням, навіть якщо воно є ненавмисним. Кодекс доступний за посиланням: <http://kart.edu.ua/documentu-zvo-ua>

Зокрема, дотримання Кодексу академічної доброчесності УкрДУЗТ означає, що вся робота на модульних тестуваннях та заліках має виконуватися індивідуально. Під час виконання самостійної роботи студенти можуть консультуватися з викладачами та з іншими студентами, але повинні самостійно розв'язувати завдання, керуючись власними знаннями, уміннями та навичками. Посилання на всі ресурси та джерела (наприклад, у рефератах, самостійних роботах чи презентаціях) повинні бути чітко визначені та оформлені належним чином. У разі спільної роботи з іншими студентами над виконанням індивідуальних завдань, потрібно зазначити ступінь їх участі у роботі.

ІНТЕГРАЦІЯ СТУДЕНТІВ З ОБМЕЖЕНИМИ МОЖЛИВОСТЯМИ

Вища освіта є провідним чинником підвищення соціального статусу, досягнення духовної, матеріальної незалежності і соціалізації молоді з обмеженими функціональними можливостями й відображає стан розвитку демократичних процесів і гуманізації суспільства.

Для інтеграції студентів із обмеженими можливостями в освітній процес Українського державного університету залізничного транспорту створена система дистанційного навчання на основі сучасних педагогічних, інформаційних, телекомунікаційних технологій.

